

PÁL BEÁTA

Hídépítés a „Tik-Tok teológia” korában

Aki ma középiskolásokat tanít, pontosan tudja, hogy olyan korban szólítjuk meg a fiatalokat, ahol ők mind a valódi, mind a digitális térben az igazságigények zavarba ejtő sokaságával találkoznak. Ebben a folyamatos információs zajban a morális és spirituális tájékozódás nehézkessé, bizonytalanná válik. Az elmúlt évtizedekben azonban az iránytű felmutatásának módja megváltozott, manapság a tartalom mellett a forma is egyenrangú hangsúlyt kap.

A tizenévesek generációja rendkívül érzékenyen reagál a hitelességre. Sokan bizonytalanok saját értékeikben vagy örökségük megfelelő képviseletében. A hittanoktatói jelenlét akkor válik igazán erőssé, ha a szilárd meggyőződés emberi bölcsességgel párosul.

Amikor a hittanóra egy olyan közös úton járás lesz, ahol a tanár a tapasztaltabb útitárs szerepét tölti be.

Ez a fajta emberi viszonyulás teszi elfogadhatóvá a vezetést. Ebben a megközelítésben az ökumenikus szemlélet nem az identitás elmosását jelenti, hanem annak felismerését, hogy a más felekezetű hívő útitársunk is lehet.

A közös fióktól az egységes szigetig

Pályám elején egy evangélikus iskolában kezdtem református hittanoktatóként. Egyetlen asztalon osztoztam katolikus és evangélikus kollégáimmal. Kezdetben mindenki szorosan őrizte a saját határait. Mindenkinek volt saját fiókja, telepakolva a saját dolgaival: Biblia, filctoll, lapok és az elengedhetetlen matricák.

A hétköznapok azonban, a maguk rendetlenségével, hamar felülírták a szigorú elképzeléseinket. A dolgaink kiborultak, keveredtek, „átvándoroltak” egymáshoz. Ami kezdetben bosszantó határsértésnek tűnt, az valójában a párbeszéd kapujává vált. A „hol az enyém, hol a tiéd” kérdései mentén elindultak a mélyebb beszélgetések. Idővel a személyes témákat felváltották a szakmai diskurzusok: mit és hogyan tanítunk, milyen módszereket alkalmazunk, hogyan szólítjuk meg a diákokat. Ezekben a beszélgetésekben saját református meggyőződésem mélyült el azáltal, hogy meg kellett fogalmaznom a kollégáimnak, mi miért hisszük, tanítjuk azt úgy, ahogy. Miközben én is ismerkedtem más nézőpontokkal.

Végül a fiókok is átalakultak: lett „közös kézműves”, „tankönyves” és „jó lesz még valamire” fiók. A különálló rekeszekből polcok lettek, és mire lehetőségünk nyílt volna külön költözni, már nem akartunk. Egy sziget maradtunk a sokféleségben.

Ebben a miliőben természetes módon fogalmazódott meg bennünk az igény, hogy közös adventi gyertyagyújtásokat, imaalkalmakat, közös böjtöt, imasétányt és a reformáció napján felekezetközi beszélgetéseket szervezzünk. Éreztük, hogy a diákok előtt csak akkor vagyunk hitelesek, ha látják, tudunk egymással beszélni, ismerjük egymás nézeteit, miközben szilárdan állunk a saját talajunkon.

A „Tik-Tok teológia” világa

Manapság azonban új kihívásokkal is szembe kell néznünk. Nem mehetünk el amellett a tény mellett, hogy diákjaink egy olyan digitális ökoszisztémában élnek, ahol az ökumené nem törekvés, hanem alapállapot, csak éppen nem úgy, ahogy azt mi elképzeltük.

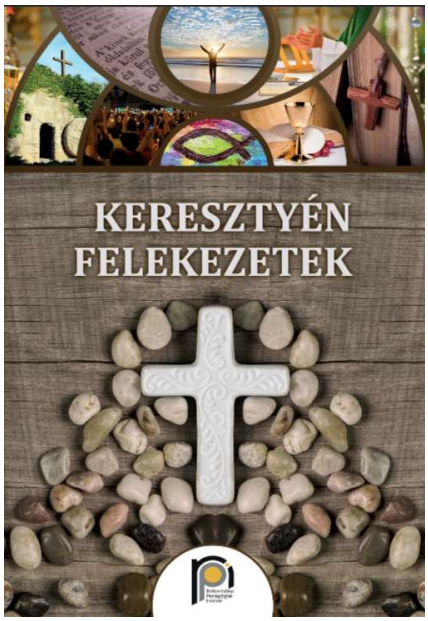
A gyors, „pörgetős” digitális tartalmak fogyasztása során a fiatal görget egyet, és egy önjelölt prédikátor lelkes szónoklásából egy holisztikus meditációba lép át, majd a következő másodpercben egy „keresztény coach” beszél neki a belső energiákról. Én ezt hívom „Tik-Tok teológiának”. Ebben a térben egy szubjektív és gyakran teológiai mélység nélküli kínálat található, ahol a felekezeti határok elmosódnak, az információk felszínessé válnak.

Hitoktatóként ezért tartom fontosnak, hogy „egy asztalhoz telepedjek” a diákokkal is, és megnézzük, kinek mi van a digitális fiókjában. Meg kell értenünk az ő online valóságukat ahhoz, hogy segíthessünk nekik különbséget tenni az értékes tartalom és a spirituális zaj között.

Tíz év tapasztalata

A *Világvallások, vallások világa* és a *Keresztyén felekezetek* modulok[1] megjelenése óta eltelt több mint tíz év lehetőséget ad a visszatekintésre és a módszertani tanulságok levonására. A személyes tapasztalatokat egy kérdőíves kutatással egészítem ki, amelyben több középiskolai vallástanár vett részt. Az adatok megerősítették, hogy a vallástanárok jelentős többsége elengedhetetlennek tartja a felekezetközi ismeretek oktatását.

Amikor a *Keresztyén felekezetek* című modult készítettem, azt szerettem volna megmutatni, hogy az egyház nem egy „egyháztörténeti panoptikum”, ahol teremről teremre járva megcsodálhatjuk egyes korok

vallási vívmányait, hanem egy dinamikus, élő szervezet, amely Krisztusban gyökeredzik. A modul nem csupán tényeket közöl, hanem folyamatokat láttat, lényege a helyes transzparencia. A diákok itt megtanulják az „ökumenikus minimumot", ami egyfajta szellemi és hitéleti biztonságérzetet ad nekik ebben a kaotikus világban. Nem oldjuk fel a különbségeket, legyen szó tanításról, liturgiáról, sákramentumokról vagy az imádság formájáról, hanem nevükön nevezzük azokat.

Mivel a tizenévesek számára a teológia sokszor túl absztrakt, a *Világvallások, vallások világa* című modulban igyekeztem a hangsúlyt eltolni a puszta elméletről a megélt hitre és a látható hagyományokra. A modul nemcsak azt mutatja be, mit hisz egy más vallású ember, hanem azt is, hogyan alakítja a hite a mindennapi döntéseit és világképét. Tapasztalataim szerint rendkívül fontos, hogy a diákok hiteles forrásokból tájékozódjanak. Ez a megközelítés segít abban, hogy a fiatalok ne „egzotikus érdekességeket", hanem embertársaik meggyőződéses mindennapjait ismerjék meg.

Mindkét modult úgy használom, mint egy tükröt: megnézzük a „másik" történetét, és biztosan találunk benne olyat, ami számunkra is tanulság vagy intelem.

A tananyag megelevenedése

A kutatásban részt vevő pedagógusok visszajelzései alapján az ökumenikus párbeszéd a kezdetektől jelen van a hittanoktatásban, a modulok a 10–12. évfolyamon a leghatékonyabbak. Ekkorra épül fel az a tudásbázis, amelyre ezek az ismeretek építhetők. A válaszadók egyetértenek abban, hogy bár az Ószövetség és az Újszövetség történetei során is szóba kerül, hogy ki mit hallott, tanult élt meg a családjában, az egyháztörténet és a dogmatika tanítása során válnak megkerülhetetlen témákká ezek. Amikor egy diák saját családi történetét vagy élményeit meséli el, a hittanoktatás elméletből valósággá válik.

A keresztyén felekezeteknél a klasszikus katolikus–protestáns ellentétek mellett a fiatalabb felekezetek tanítása során a felnőttkeresztség és a Szentlélek-ajándékok megélése generálja a legélénkebb vitákat.

A világvallások közül az iszlám és a zsidóság váltja ki a legnagyobb érdeklődést. Előbbinél a nők helyzete és a vallási törvények társadalmi hatása, utóbbinál pedig a hétköznapi rítusok rendszere, a szombat megélése és a családi életet szabályozó bölcsességek vonzzák leginkább a diákokat. Harmadik világvallásként a buddhizmust említeném, annak is a nálunk önálló életre kelt elemeit.

Módszertani dilemmák a modulok tükrében

A pedagógusok ezeket a modulokat elsősorban kiegészítő forrásként kezelik. A legtöbb tanár nem tankönyvként, hanem forrásgyűjteményként használja ezeket. Jellemzően akkor veszik elő, amikor egy adott témához keresnek összefoglalókat, esetleg forrásokat. Mindkét modult objektívnak, tényszerűnek tartják.

A modulok struktúrája logikus: a történeti alapoktól haladva a megélt hit mindennapi gyakorlata felé halad. A tartalom erőssége a gyakorlatiasságban rejlik, a teológiát hétköznapi élethelyzeteken keresztül hozza közel a diákokhoz. Az elvont dogmák mellett kézzelfogható példákra is épít. Ugyanakkor látni kell a nehézségeket is. A modulok nyelvezete helyenként túl tömör és akadémikus, amelyek a mai digitális környezethez szokott tizenévesek számára komoly kihívást jelentenek. A fejezetek mélysége és terjedelme miatt a hétköznapi tanórai keretek között a „szóról szóra" történő feldolgozás szinte lehetetlen.

Módszertani szempontból a tapasztalatszerzésre helyeződött a hangsúly, míg a kérdőív kitöltői az egyéni, vezetett feldolgozást, az összehasonlító táblázatokat és a digitális megoldásokat emelték ki erősségként. A témák feldolgozásánál – amikor lehetőség adódott rá – a legmeghatározóbb élményt számomra a vendégelőadók jelentették. Amikor egy más felekezet képviselője „első kézből" válaszolt a diákok kérdéseire, ekkor a teológia hirtelen élő, emberi közelségbe került.

A kérdőíves visszajelzések alapján a két modul használatát leginkább a krónikus időhiány nehezíti. A bibliaismeret és a dogmatika mellett ritkán jut tér a mélyebb vallástörténeti kitekintésre, pedig a diákok – különösen a vallási háttérrel nem rendelkezők – éppen a modulokban részletezett gyakorlati megélésekre és társadalmi hatásokra a legfogékonyabbak.

A pedagógusok számára nagy kihívást jelent – a napjainkban jellemző – vallások válogatás nélküli összemosódása, mivel az a diák, aki otthonról nem hoz felekezeti kötődést, a tananyagban szereplő különbségeket súlytalannak vagy nehezen értelmezhetőnek tartja. Ezekben a helyzetekben kínálnak a modulok tájékozódási pontot. Így a diákok a vallásokra nem egyfajta „lelkiszellemi svédasztalként" tekintenek, ahonnan tetszés szerint emelnek ki elemeket, hanem esélyt kapnak arra, hogy mélységében is megértsék azok belső tartalmát.

Az iskola mint híd

A modulok megjelenése óta eltelt tíz év bebizonyította, hogy az ökumenikus szemléletmód a korszerű valláspedagógia alapvető része. Az iskola az a különleges tér, ahol a felekezetek találkoznak, az itt kialakuló párbeszéd a diákok számára identitásuk tudatosításának és megtartásának hatékony eszköze lehet. Az intézmény így válhat valódi híddá a gyülekezetek, a digitális zajban irányt kereső fiatalok és a szélesebb társadalom között.

[1] A szerző írta ezt a két középiskolai hittankönyv-modult. https://refpedi.hu/katechetikai-szolgaltatasok/kozepiskola/kozepiskolai-kiegeszito-modulok/egyhaz-es-vallasismereti-kiegeszito-modulok/